การศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
A Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy

ปัทมกร ปุริโส, วิเชียร ชาบุตรบุณฑริก, พระปลัดกิตติ ยุตฺติธโร
Pathamakorn Puriso, Wichian Chabutbuntrik, Phra Palad Kitti Yuttidharo
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buriram Buddhist Collage, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: puriso.pat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาอนุพรต 5 ในปรัชญาเชน 2) เพื่อศึกษาศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท 3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์ของศาสนาเชน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

อนุพรต 5 ข้อ ในปรัชญาเชนที่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นสำหรับศาสนิกของเชนในการเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม มี 5 ประการ คือ 1) อหิงสา เว้นจากการเบียดเบียน 2) สัตยะ เว้นจากการพูดเท็จ 3) อัสเตยะ เว้นจากการลักทรัพย์ 4) พรหมจริยะ เว้นจากกาม 5) อปริคครหะ เว้นจากความอยากได้ หลักมหาพรต 5 หรืออนุพรต 5 หรือปฏิญญา 5 ข้อนี้ ถ้าเป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวชเรียกว่า มหาพรต 5 แต่สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งจะลดผ่อนในข้อที่ 4 คือ ลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากการเสพกาม ลดผ่อนลงมาเหลือแค่เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาหรือสามีของตน และเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณี

ศีล 5 ข้อ ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนนั้น มี 5 ประการ คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมา

ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; **แก้ไขบทความ:** 25 กรกฎาคม 2565; **ตอบรับตีพิมพ์:** 27 กรกฎาคม 2565
Received: May 31, 2022; **Revised**: July 25, 2022; **Accepted**: July 27, 2022

ปรัชญาเชนและพุทธปรัชญาเถรวาท เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วจะเห็นได้ว่า อนุพรต 5 กับศีล 5 คือ อนุพรตข้อที่ 1 เว้นจากการเบียดเบียนกับศีลข้อที่ 1 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการ ฆ่าสัตว์ อนุพรตข้อที่ 2 เว้นจากการพูดเท็จกับศีลข้อที่ 4 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการพูดเท็จ อนุพรตข้อที่ 3 เว้นจากการลักทรัพย์กับศีลข้อที่ 2 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการลักทรัพย์ อนุพรตข้อที่ 4 เว้นจากกามกับศีลข้อที่ 3 มีความเหมือนกันคือเว้นจากการประพฤติผิดในกาม อนุพรต ข้อที่ 5 เว้นจากความอยากได้กับศีลข้อ 5 มีความแตกต่างกันคือเว้นจากการดื่มสุราเมรัย ดังนั้น อนุพรต 5 และศีล 5 จึงเป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์โลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้คนในสังคมนั้นเบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: อนุพรต 5, ปรัชญาเชน, ศีล 5, พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

The research article on “A Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy. It has 3 main objectives: 1) To study the Five Anuvratas in Jain philosophy; 2) To study the Five Precepts in Theravada Buddhist philosophy; 3) Comparative Study of the Five Anuvratas in Jain Philosophy and the Five Precepts in Theravada Buddhist Philosophy. This is a qualitative research by studying the Tripitaka Buddhist scriptures related papers and the data was research which analyzed the data by descriptive methods.

The research result found that:

There are five anuvratas in Jain philosophy that are the primary practice of Jainism in avoiding bad things: 1) Ahimsa; abstaining from persecution; 2) Satya; abstaining from lying; 3) Asteya; abstaining from stealing 4) Brahmacariya; abstaining from sensual pleasures 5) Aparigagaha; abstaining from covetousness, the five great teachings, or the five anuvratas, or these five declarations, if It is a practice for monks called the 5 Maha Vrata, but for the householder it is called five anuvratas, which is to be relieved in the 4th verse, which is to reduce the practice of celibacy that is to abstain from sexual intercourse reduced to just abstaining from sexual misconduct with women or man other than his wife or husband and abstaining from co-existing with prostitutes.

There are 5 precepts in Theravada Buddhist philosophy that are the primary practice of Buddhists: 1) Panatipata Veramani, abstaining from killing, 2) Adinnadana Veramani abstaining from stealing, 3) Kamesu Micchajara Veramanee: intention to refrain from sexual misconduct, 4) Musavada Veramani: intention to refrain from telling lies, 5) Surameyamajjapamadatthana Veramani: intention to refrain from intoxication.

Jainism and Theravada Buddhist Philosophy When compared, it can be seen that the five anuvratas and the five precepts, which is the first anuvrata, abstaining from persecution and the first precept, are the same, that is, abstaining from killing living beings; the second anuvrata and the fourth precept are the same, namely abstaining from lying; the third anuvrata, abstaining from stealing, and the second precept; they are the same; the fourth anuvrata, namely abstaining from sensual pleasures and the third precept, they are the same, namely abstaining from sexual misconduct. The fifth Anuvratas, abstaining from covetousness and the fifth precept abstaining from drinking intoxicating liquor, There are difference. Therefore the five anuvratas and the five precepts are the universal principles of human conduct to create peace in the coexistence of people in society and not allowing people in that society to encroach upon each other's lives and property.

Keywords: Five Anuvratas, Jain Philosophy, Five Precepts, Theravada Buddhist Philosophy

1. บทนำ

ปรัชญาเชนกับพุทธปรัชญาเถรวาทจัดอยู่ในปรัชญาอินเดีย แนวคิดของปรัชญาทั้ง 2 ระบบนี้ เป็นระบบปรัชญาประเภทจิตนิยม (Idealism) เช่นเดียวกัน ปรัชญาทุกสำนักนั้นมีขอบข่ายคล้ายกัน อาจแบ่งเป็นขอบข่ายได้ 3 สาขา (นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542: 7) คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา และจริยศาสตร์ ทั้ง 3 สาขานี้ อยู่ในขอบข่ายของปรัชญา หลักจริยศาสตร์ของปรัชญาเชนและพุทธปรัชญานั้น ถึงแม้ท่านศาสดามหาวีระจะเกิดก่อนพระพุทธเจ้าก็ตาม แต่ทั้งสองท่านก็อยู่ร่วมสมัยกัน แม้แต่ข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ก็ใกล้เคียงกัน เช่น พุทธปรัชญามีหลักจริยศาสตร์พื้นฐาน คือศีล 5 ข้อ ปรัชญาเชนก็มีอนุพรต 5 ข้อ เช่นเดียวกัน (อุดม บัวศรี, 2543: 99) จริยศาสตร์จะกล่าวถึงด้านจริยธรรมหรือปรัชญาชีวิต เช่น มาตรฐาน การตัดสินความดีความชั่วในการประพฤติของบุคคลว่าอย่างไรดี อย่างไรชั่ว

อย่างไรถูก อย่างไรผิด ชีวิตที่ดีมีลักษณะอย่างไร อะไรคือสิ่งน่าปรารถนาที่สุด หรืออะไรคือจุดหมายปลายทางของชีวิต ความดีคืออะไร อาศัยอะไรเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ความดีความชั่วเป็นเรื่องจิตใจของแต่ละบุคคลจะปฏิบัติตนในวิถีทางใดจึงจะบรรลุจุดประสงค์อันสูงสุดของชีวิต (บุญมี แท่นแก้ว, 2541: 16) จริยศาสตร์ในปรัชญาเชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่าเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะโดยตรง ถ้าขาดหลักจริยศาสตร์นี้แล้วก็จะไม่สามารถบรรลุโมกษะได้เลย (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 46)

หลักจริยศาสตร์ที่เป็นปรัชญาพื้นฐานของชีวิตในปรัชญาเชน คืออนุพรต 5 (บุญมี แท่นแก้ว, 2541: 56) อนุพรต 5 เป็นหลักปฏิบัติพื้นฐานของคฤหัสถ์ คือ (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของของคนอื่นเลย (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 49) ถ้าเป็นนักบวชต้องปฏิบัติมหาพรต 5 ซึ่งมีความเหมือนกันกับอนุพรต 5 จะต่างกันในข้อที่ 4 เท่านั้น หลักมหาพรต 5 ประการ (สุนทร ณ รังษี, 2545: 130-131) คือ (1) อหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง สิ่งมีชีวิตตามทรรศนะของปรัชญาเชนก็คือสิ่งที่มีชีวะทุกชนิด (2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะพูดแต่สิ่งที่ดีงามและความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สูนฤตะ (3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจาก การขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ผู้ปฏิบัติในข้อนี้จะต้องงดเว้นการขโมยทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ (4) พรหมจรยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด นักพรตผู้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดจะต้องงดเว้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ (5) อปริครหะ การออกบวช คือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะหรือสิ่งสัมผัสทางกาย

ส่วนหลักจริยศาสตร์พื้นฐานในพุทธปรัชญาเถรวาท คือศีล 5 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางกายและทางวาจาให้เกิดความสงบ ศีล 5 ข้อนี้ถือว่าเป็นจริยศาสตร์เบื้องต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทในบาลีชั้นเดิมนั้น เรียกศีล 5 นี้ว่าสิกขาบท 5 ต่อมาเรียกว่าศีล 5 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางจริยศาสตร์ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัติในการอยู่รวมกัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า ศีล 5 เป็นข้อห้าม ไม่ควรประพฤติ และตรัสว่าธรรม 5 เป็นข้อควรปฏิบัติ (ประยงค์ แสนบุราณ, 2547: 78) ศีล 5 ข้อ (ที.ปา. (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ไทย) 11/315/302-303) คือ (1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ (3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ (5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้น จากการเสพของมึนเมาอีกประการหนึ่ง ศีล 5 ข้อ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: องฺ. ปญฺจก. (ไทย) 22/171/287-288)

คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม (4) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ และ (5) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมา ส่วนหลักธรรมในปรัชญาเชนนั้น มี 5 ข้อ เช่นกัน เรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งเป็นข้อวัตรขนาดเล็กที่คู่กันกับมหาพรตที่เป็นข้อวัตร อันยิ่งใหญ่ อนุพรต 5 ข้อ คือ (1) เว้นจากการเบียดเบียน (2) เว้นจากการพูดเท็จ (3) เว้นจากการลักทรัพย์ (4) เว้นจากกาม และ (5) เว้นจากความอยากได้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2540: 92) อาจกล่าวได้ว่า หลักปฏิบัติในอนุพรต 5 และในศีล 5 นั้น เป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์โลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ไม่ให้คนในสังคมนั้นประพฤติเบียดเบียนกันทางกายและทางวาจา ไม่ให้ทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอนุพรต 5 ในปรัชญาเชน
2. เพื่อศึกษาศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เอกสาร โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นสำรวจเอกสาร (Review of literature) หลังจากกำหนดเรื่องที่จะวิจัย จะต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาสาระความรู้ แนวคิดอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท ตลอดทั้งข้อมูลจากเอกสารที่รวบรวมทั้งหมด ทั้งในข้อมูลปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกในพระพุทธศาสนา และข้อมูลทุติยภูมิ คือคัมภีร์ในศาสนาเชน คัมภีร์ต้นฉบับภาษาปรากฤต ฉบับของ Jadunath Sinha ที่บันทึกในหนังสือ A History of Indian Philosophy, Vol. II และฉบับของ Radbakrishnan ที่บันทึกในหนังสือชื่อ Indian Philosophy, Vol. I เอกสาร หนังสือ ตำราวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การออกแบบการวิจัย (Research design) ผู้วิจัยได้ออกแบบโครงสร้าง (Structure) และแนวทางในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด การออกแบบการวิจัยเป็นการวางกรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นการวางรายละเอียดภายใต้กรอบการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.3 การรวบรวมข้อมูล (Data collection) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การรวบรวมข้อมูลทั้งหมดทั้งจากเอกสารในขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในแบบของการวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) เป็นขั้นตอนที่ต่อจากขั้นการรวบรวมข้อมูลเมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลมาแล้ว ก็นำมาคัดเลือกข้อมูลที่มีความสมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ ซึ่งวิเคราะห์ตามหลักวิชาการของงานวิจัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.5 ขั้นนำเสนอข้อมูล ขั้นนี้เป็นขั้นสุดท้ายของการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องสรุปผลรายงานการวิจัยตามที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาทั้งหมดตามขั้นตอนของการวิจัย และให้ตรงตามรูปแบบการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.6 สร้างเป็นรูปเล่ม เพื่อให้เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการเปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 อนุพรต 5 ในปรัชญาเชน

อนุพรต 5 ในปรัชญาเชนนั้น เป็นหลักจริยศาสตร์ชั้นต้นของปรัชญาเชน จริยศาสตร์ในปรัชญาเชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะเป็นแนวทาง ที่จะนำไปสู่การบรรลุโมกษะ (ไกวัลย์) โดยตรง จริยศาสตร์คือสารัตถะจริง ๆ ผู้ที่จะบรรลุโมกษะเข้าถึงนิรวานต้องยึดถือหลักจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นปรัชญาพื้นฐานของชีวิต คืออนุพรต 5 เป็นหลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ คือ 1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต 2) ไม่พูดเท็จ 3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น 4) ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของผู้อื่น และ 5) ไม่อยากได้ของคนอื่น ถ้าเป็นนักบวชต้องปฏิบัติมหาพรต 5 ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันกับ อนุพรต 5 หลักมหาพรต 5 ประการ คือ 1) อหิงสา การไม่เบียดเบียน คือการงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวง สิ่งมีชีวิตตามทรรศนะของปรัชญาเชนก็คือสิ่งที่มีชีวะทุกชนิด 2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือการงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะพูดแต่สิ่งที่ดีงามและความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สูนฤตะ 3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ผู้ปฏิบัติในข้อนี้จะต้องงดเว้นการขโมยทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ 4) พรหมจริยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด นักพรตผู้ปฏิบัติอย่างเข้มงวดจะต้องงดเว้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ 5) อปริครหะ การออกบวช คือการไม่ติดข้องในสิ่งทั้งปวง การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ หรือสิ่งสัมผัสทางกาย

จริยศาสตร์ในปรัชญาเชนนั้น มี 2 ชั้น ในชั้นแรก คือ อนุพรต 5 หรือปฏิญญา 5 ข้อ ที่เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม คือ (1) อหิงสา เว้นเบียดเบียน (2) สัตยะ เว้นพูดเท็จ (3) อัสเตยะ เว้นการลักทรัพย์ (4) พรหมจริยะ เว้นจากกาม (5) อปริคครหะ เว้นจากความอยากได้ หลักมหาพรต 5 หรืออนุพรต 5 หรือปฏิญญา 5 ข้อนี้ ถ้าเป็นข้อปฏิบัติสำหรับนักบวชเรียกว่า มหาพรต 5 แต่สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเรียกว่า อนุพรต 5 ซึ่งจะลดผ่อนในข้อที่ 4 คือ ลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากการเสพกาม ลดผ่อนลงมาเหลือแค่เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาตน และเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณี หลักจริยศาสตร์ของศาสนาเชนย่นย่อลงเป็นเพียงข้อเดียว คือ “อหิสา ปรโม ธรฺมะ” ความไม่เบียดเบียนเป็นธรรมะอย่างยิ่ง ส่วนจริยศาสตร์ชั้นสูง คือ (1) สัมยัคทรรศนะ ความเห็นชอบ (2) สัมยัคชญาน คือ ความรู้ชอบ (3) สัมยัคจาริตร คือ ความประพฤติชอบ หลักธรรม 3 ข้อนี้ คือเหตุให้เข้าถึงโมกษะ ความหลุดพ้น หรือนิรวาณ 3 ประการ คือ (1) ความเชื่อที่ถูกต้อง (2) ความรู้ที่ถูกต้อง (3) ความประพฤติที่ถูกต้อง เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “นิพพาน” (นิรวาณ) ข้อปฏิบัติเมื่อให้เข้าถึงนิรวาณนั้น คือ รัตนะ 3 ประการ คือ (1) ความเห็นชอบ หรือความเชื่อที่ถูกต้อง (2) ความรู้ชอบ หรือความรู้ที่ถูกต้อง (3) ความประพฤติชอบ หรือความประพฤติที่ถูกต้อง การบรรลุนิรวาณนั้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเชน เพราะเป็นบรมสุขนิรันดร์ บุคคลบรรลุนิรวาณแล้วจะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป

4.2 ศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น เป็นหลักจริยศาสตร์ชั้นต้น ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางกายและทางวาจาให้เกิดความสงบ ศีล 5 นี้ถือว่าเป็นจริยศาสตร์ชั้นต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทในบาลีชั้นเดิมนั้น เรียกว่า สิกขาบท 5 ต่อมาเรียกว่าศีล 5 ที่ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติทางจริยศาสตร์ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัติในการอยู่รวมกัน เพราะว่าศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า ศีล 5 เป็นข้อห้ามไม่ให้ประพฤติ และตรัสว่า ธรรม 5 เป็นข้อควรปฏิบัติ หลักจริยศาสตร์เบื้องต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต้องนำไปปฏิบัตินั้น มี 5 ประการ คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์ 2) อทินนาทานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการลักทรัพย์ 3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม 4) มุสาวาทา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมา อาจกล่าวได้ว่า หลักปฏิบัติในอนุพรต 5 และศีล 5 นั้น เป็นหลักปฏิบัติสากลของมนุษย์โลก เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้เบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) การสอนให้เว้นความชั่ว เรียกว่า “วินัยหรือศีล” และ (2) การสอนให้ทำความดี เรียกว่า “ธรรม”

รวมเอา 2 คำนี้เข้าด้วยกัน เรียกว่า “ศีลธรรม” คือ เว้นจากความชั่วและประพฤติความดี ถ้ามีศีลก็จะมีความปกติแห่งกายและวาจา ศีล 5 เป็นหลักจริยธรรมชั้นต้นของพุทธปรัชญาเถรวาทที่ถูกกำหนดวางไว้เพื่อวัดความประพฤติของมนุษย์ในขั้นของความเป็นคนดี หรือเรียกว่า กัลยาณชน ศีล 5 จึงถูกเรียกว่า มนุษยธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ คือเป็นมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ พระพุทธศาสนาถือว่า การได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก การเกิดมาเป็นมนุษย์นับว่าสุดวิเศษ เพราะมนุษย์เป็นที่ตั้งแห่งการทำความดีทั้งหลาย สามารถบำเพ็ญธรรมเพื่อให้บังเกิดในภพภูมิที่ดีตั้งแต่เบื้องต่ำจนถึงบรรลุนิพพาน และลักษณะของศีล คือ ความสำรวมทางกายวาจา หรือแปลว่า ลักษณะความเป็นปกติ คือ การไม่ประพฤติผิดทางกายและวาจา เป็นความมีระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับควบคุมประพฤติทางกายของคนในสังคมให้เรียบร้อยดีงามเป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างความสงบสุข

จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น มี 3 ชั้น จริยศาสตร์ระดับพื้นฐานนั้น คือ ศีล 5 (1) เว้นจากการฆ่าสัตว์ (2) เว้นจากการลักทรัพย์ (3) เว้นจากการพูดเท็จ (4) เว้นจากการประพฤติผิดในกาม (5) เว้นจากเสพของมึนเมา พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 คือ 1) กายสุจริต 3 (1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว (2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม 2) วจีสุจริต (1) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จ (2) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียด (3) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบ (4) เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อ และ 3) มโนสุจริต (1) เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา (2) เป็นผู้ไม่มีจิตพยาบาท (3) เป็นผู้ไม่มีมิจฉาทิฏฐิคือไม่มีความเห็นวิปริต ส่วนพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ซึ่งเป็นจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน คือ หลักธรรมคำสอนที่เป็นมรรค 8 หรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่า ทางสายกลาง เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ มรรคมีองค์ 8 คือ (1) สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ได้แก่ ความรู้ในทุกข์ (ความทุกข์) ความรู้ในทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์) และความรู้ในทุกขนิโรธ (ความดับแห่งทุกข์) ความรู้ในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) (2) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ได้แก่ ความดำริในการออกจากกามความดำริในการไม่พยาบาท และความดำริในการไม่เบียดเบียน (3) สัมมาวาจา วาจาชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ และเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ ในกุศลกรรมบถที่กล่าวมาในพุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง (4) สัมมากัมมันตะ การงานชอบ ได้แก่ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ และเจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม (5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ ได้แก่ การละมิจฉาอาชีวะแล้ว และสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ (6) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ พากเพียรที่จะขจัดกิเลสที่เกิดขึ้นแล้วหรือเคยเกิดให้หมดไป และระวังกิเลสที่จะเกิดใหม่มิให้

เกิดขึ้น (7) สัมมาสติ การระลึกชอบ ไม่มีความรู้สึกแห่งความมีตัวกูของกู และความรู้สึกสำคัญมั่นหมายว่าตัวกูหรือของกู (8) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งใจมั่นชอบ คือตั้งมั่นในความสงบใจอยู่ในอารมณ์เดียว และไม่หวั่นไหววอกแวกไปเพราะความพอใจหรือความไม่พอใจมากระทบกับอารมณ์ มรรคมีองค์ 8 เป็นทางปฏิบัติให้เข้าถึงนิพพาน

4.3 เปรียบเทียบอนุพรต 5 ในปรัชญาเชนกับศีล 5 ในพุทธปรัชญาเถรวาท

ความแตกต่างกันของอหิงสากับปาณาติบาต คืออหิงสา การไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวงนั้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือแม้แต่สิ่งมีชีวิตอื่นเป็นชีวะเล็ก ๆ ที่มองไม่เห็นแฝงอยู่ในอากาศ และห้ามกินเนื้อสัตว์ ถ้าประทุษร้ายหรือกินเนื้อสัตว์นี้ก็ผิดในอนุพรตข้อที่ 1 ทั้งสิ้น ซึ่งมีความแตกต่างจากปาณาติปาตา เวรมณี คือเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 1 ปาณาติบาต ฆ่าสัตว์นั้นจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 อย่าง คือ (1) สัตว์มีชีวิต (2) รู้ว่าสัตว์มีชีวิต (3) มีจิตคิดจะฆ่า (4) มีความพยายามฆ่า (5) สัตว์ตายด้วยความพยายามนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 1 นี้

ส่วนความเหมือนกันของอหิงสากับปาณาติบาต คืออหิงสา การไม่เบียดเบียน คือ การงดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งปวงนั้น ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือแม้แต่สิ่งมีชีวิตอื่นเป็นชีวะเล็ก ๆ ซึ่งมีความเหมือนกันกับปาณาติปาตา เวรมณี คือเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ทั้งหลาย ที่เหมือนกันคือให้งดเว้นจากการประทุษร้ายต่อสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่หรือสัตว์เล็ก หรือมีเจตนาฆ่าสัตว์ใหญ่ หรือฆ่าสัตว์เล็กก็ตาม ถ้ากระทำการฆ่าสัตว์นั้นด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 1 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 1 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของสัตยะกับมุสาวาท คือสัตยะ การรักษาความสัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง นอกจากการไม่พูดเท็จแล้ว ผู้รักษาความสัตย์ควรจะพูดแต่สิ่งที่ดีงามและความเจริญใจของผู้ฟัง การรักษาความสัตย์นี้บางครั้งเรียกว่า สูนฤตะ เพื่อให้การรักษาความสัตย์สมบูรณ์ ควรเอาชนะความโลภ ความโกรธ และความกลัวด้วย การไม่รักษาความสัตย์ เช่น พูดเท็จพูดไม่จริง ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 2 นี้ ส่วนมุสาวาทา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 4 มุสาวาท การพูดเท็จนั้นจะต้องครบองค์ประกอบ ทั้ง 4 คือ (1) เรื่องเท็จ (2) มีจิตคิดจะพูดเท็จ (3) พยายามเกิดแต่จิตนั้น (4) พูดเท็จต่อผู้อื่น และเขารู้เรื่องเท็จนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้ายังไม่ครบถือว่าไม่ผิด ศีลในข้อที่ 4 นี้

ความเหมือนกันของสัตยะกับมุสาวาท คือสัตยะ การรักษาความสัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง ซึ่งมีความเหมือนกันกับศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณี คือ เป็นผู้เว้นขาดจากการ พูดเท็จที่เหมือนกันคือการพูดเท็จกับผู้อื่นด้วย

เจตนา มีความจงใจให้เขาเชื่อในสิ่ง ที่ตนเองพูด เพื่อให้เข้าใจผิดในสิ่งที่ตนเองพูด และพูดเท็จเพื่อหลอกลวงเอาทรัพย์สินของเขา หรือพูดหลอกลวงเพื่อทำให้เขาเสียทรัพย์สิน ถ้ากระทำการพูดเท็จด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 2 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 4 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของอัสเตยะกับอทินนาทาน คือ อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 3 นี้ ส่วนอทินนาทานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 2 อทินนาทาน การลักทรัพย์นั้นจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 อย่าง คือ (1) ของมีเจ้าของหวงแหน (2) สำคัญว่าของมีเจ้าของหวงแหน (3) มีจิตคิดจะลัก (4) พยายามลัก (5) ลักของได้มาด้วยความพยายามนั้น ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบองค์ประกอบทั้ง 5 ถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 2 นี้

ความเหมือนกันของอัสเตยะกับอทินนาทาน คือ อัสเตยะ การไม่ขโมย คือการงดเว้นจากการขโมย หรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ ซึ่งมีความเหมือนกันกับศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ที่เหมือนกันคือการลักทรัพย์ด้วยผู้อื่นเจตนามีความจงใจลักทรัพย์เขาและพูดหลอกลวงเอาทรัพย์เขา เมื่อลักทรัพย์เขาก็จะทำให้เขาเสียทรัพย์ ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในศีลข้อที่ 2 นี้ ดั้งนั้น ในข้ออัสเตยะและข้ออทินนาทาน จึงมีความหมายและผลของการกระทำเหมือนกัน

ความแตกต่างกันของพรหมจรยะกาเมสุมิจฉาจาร คือพรหมจริยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาด แต่ข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนจะลดผ่อนจากการประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากการเสพกามลดลงมาเหลือแค่เว้นจากการประพฤติผิดในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตนและเว้นจากการอยู่ร่วมกับโสเภณีเท่านั้น ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพรตข้อนี้ ส่วนกาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิด ในกาม ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิจฉาจาร ประพฤติผิดในกาม มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ (1) สิ่งที่พึงล่วงละเมิด (2) มีจิตคิดจะเสพ (3) พยายามเข้าถึง (4) ยินดีจะเสพ ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง ถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อที่ 3 นี้

ความเหมือนกันของพรหมจรยะกาเมสุมิจฉาจาร คือพรหมจริยะ การรักษาพรหมจรรย์ คือการงดเว้นจากการเกี่ยวข้องในทางเพศกับเพศตรงข้ามโดยเด็ดขาดนั้นเหมือนกันเฉพาะข้อปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน คือการไม่ประพฤติผิด ในกามกับหญิงอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตน กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการประพฤติผิดในกามกับสามีและภรรยาของผู้อื่น ที่เหมือนกันคือการประพฤติผิดในกามด้วยเจตนามีความจงใจ

ประพฤติในสามีภรรยาเขา ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 4 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 3 นี้ด้วย

ความแตกต่างกันของอปริครหะสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน คืออปริครหะ การไม่ละโมบ อนุพรตข้อที่ 5 คือ การไม่อยากได้สิ่งใด ๆ การเว้นจากการดื่มสุราเมรัย การทำใจไม่ให้เพลิดเพลินยินดีในกามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ หรือสิ่งสัมผัสทางกาย เว้นจากความอยากได้ มีความยินดีในกามคุณทั้ง 5 ถ้ากระทำถือว่าผิดในอนุพรตข้อนี้ ส่วนสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมา คือสุราและเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท ที่แตกต่างกันคือการกระทำผิดศีลข้อที่ 5 สุราเมรยมัชชปมทัฏฐาน การเสพของมึนเมานั้น จะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่าง คือ 1) ของมึนเมามีสุราเป็นต้น 2) มีจิตคิดจะดื่มของมึนเมา 3) ความพยายามเกิดแต่จิตนั้น 4) ดื่มเข้าไปในลำคอ ถ้าครบองค์ประกอบทั้ง 4 อย่างถือว่าผิดศีลข้อนี้ แต่ถ้ายังไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อ 5 นี้ความเหมือนกันอปริครหะสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน คืออปริครหะ การไม่ละโมบ อนุพรต ข้อที่ 5 คือ การไม่อยากได้สิ่งใด ๆ การเว้นจากการดื่มสุราเมรัย มีความยินดีในกามคุณทั้ง 5 สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี เจตนางดเว้นจากการเสพของมึนเมา คือสุราและเมรัย เป็นต้น ที่เหมือนกันคือการดื่มสุราเมรัยด้วยเจตนา มีความจงใจการดื่มสุราเมรัย ถ้ากระทำด้วยเจตนาและการกระทำนั้นสำเร็จแล้ว ถือว่าผิดในอนุพรตข้อที่ 5 และถือว่าผิดในศีลข้อที่ 5 นี้ด้วย

ปรัชญาเชนและพุทธปรัชญาเถรวาท (1) อหิงสา และปาณาติปาตา เวรมณีนั้นมีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งในหลักการปฏิบัติของเชนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ เบียดเบียนชีวิตผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่ย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การฆ่าสัตว์หรือเบียดเบียนชีวิตจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 5 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 1 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (2) สัตยะ การรักษาความสัตย์ คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จหรือพูดไม่จริงโดยประการทั้งปวง มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มุสาวาทา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ หลักปฏิบัติของเชนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การพูดเท็จผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่ย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การพูดเท็จจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 4 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (3) อัสเตยะ การไม่ขโมย คือ การงดเว้นจากการขโมยหรือการถือเอาสิ่งของของผู้อื่นที่เจ้าของยังไม่ยกให้ มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อทินนาทานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ หลักปฏิบัติของเชนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การลักทรัพย์ผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้นจะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไป และไม่ย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การลักทรัพย์จะต้อง

ครบองค์ประกอบทั้ง 5 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 2 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (4) พรหมจรยะการประพฤติผิดในกาม คือ การงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม มีทั้งส่วนที่แตกต่างกันและส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม หลักปฏิบัติของเชนจะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การประพฤติผิดในกามผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธนั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การประพฤติผิดในกามจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิด ศีลข้อที่ 3 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ (5) อปริครหะ เว้นจากความอยากได้ เว้นจากการดื่มสุราเมรัย มีทั้งส่วนที่แตกต่างกัน และส่วนที่เหมือนกันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สุราเมรยมัชช ปมาทัฏฐานา เวรมณี เป็นผู้เว้นขาดจากการเสพของมึนเมา เช่น สุราเมรัย หลักปฏิบัติของเชน จะเข้มงวดกว่าค่อนข้างไปในทางสุดโต่ง กล่าวคือ การดื่มสุราเมรัยผิดทุกกรณี ส่วนหลักปฏิบัติของพุทธปรัชญานั้น จะปฏิบัติทางสายกลางไม่ตึงจนเกินไปและไม่ย่อนจนเกินไป กล่าวคือ การดื่มสุราเมรัยจะต้องครบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงถือว่าผิดศีลข้อที่ 5 ถ้าไม่ครบถือว่าไม่ผิดศีลในข้อนี้ นการกระทำผิดศีล 5 ข้อนี้ จะต้องครบองค์ประกอบของศีล 5 แต่ละข้อจึงจะถือว่าผิดศีล 5 ถ้าไม่ครบก็ถือว่ายังไม่ผิด ส่วนการกระทำผิดในอนุพรต 5 นั้น ก็มีองค์ประกอบในแต่ละข้อเช่นกัน แต่ถ้ากระทำผิดในองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งข้อแล้ว ก็ถือว่าผิดในอนุพรต 5 นั้นเช่นกัน

ประโยชน์ของอนุพรต 5 คือมีความกรุณาโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความยินดีในความได้ดีของผู้อื่น มีความเห็นใจในความทุกข์ยากของผู้อื่นร่วมทั้งช่วยให้เขาพ้นจากความทุกข์ร้อนและมีความกรุณาต่อผู้กระทำผิด ส่วนประโยชน์ของศีล 5 คือ ผู้รักษาศีลจะทำให้เป็นที่รักเคารพของบุคคลอื่น และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขไม่ก่อเวรภัยต่อกัน เมื่อบุคคลล่วงลับไปแล้วจะไปสู่สุคติได้ก็เพราะศีล บุคคลจะได้โภคทรัพย์ก็เพราะศีล และบุคคลจะดับทุกข์ทั้งปวงได้ เข้าสู่นิพพาน ก็เพราะศีล ดังนั้น ประโยชน์ของศีลนั้น มีทั้งประโยชน์ในปัจจุบัน (ชาตินี้) และอนาคต (ชาติหน้า) ประโยชน์ของศีลข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 เป็นประโยชน์ในปัจจุบันที่ยังมีชีวิตอยู่ย่อมได้รับผล ส่วนประโยชน์ของศีลข้อที่ 5 นั้นเป็นประโยชน์ในอนาคตข้างหน้า เมื่อล่วงลับไปแล้วย่อมได้รับผลนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าประโยชน์ของศีลนั้นมีทั้งประโยชน์ในชาตินี้หรือปัจจุบัน และในชาติหน้า หรืออนาคต ส่วนประโยชน์สูงสุดที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเชน คือ “โมกษะ” การที่ชีพหลุดพ้นจากพันธนาการ และการที่ชีพบรรลุถึงความสมบูรณ์ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของปรัชญาเชน แต่ผู้ที่จะบรรลุโมกษะเข้าสู่นิรวาณนั้นควรยึดหลักจริยศาสตร์ คือปฏิบัติในหลักมหาพรต 5 และอนุพรต 5 ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาท คือ“นิพพาน” ซึ่งความหมายของนิพพานก็คือการดับกิเลสหมดสิ้นไม่มีเหลือ เมื่อบุคคลเข้าถึงนิพพานแล้วก็จะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาเถรวาท การที่มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏอยู่นั้น เพราะอำนาจแห่งกรรม ทั้งกรรม

ดีและกรรมชั่ว ถ้าจะเข้าถึงความความหลุดพ้นคือนิพพานได้ก็ต้องกำจัดกรรมให้หมดสิ้นไปก่อน วิธีจะทำลายกรรมให้สิ้นไปนั้นก็จะต้องปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักจริยศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาตนเองสู่ความเป็นอริยชน และเป็นหลักปฏิบัติอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นหนทางดับทุกข์ทั้งปวงคือการเข้าสู่นิพพาน เพื่อเข้าสู่นิพพานแล้วก็จะไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏนั้นอีกต่อไป ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของพุทธปรัชญาเถรวาท

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ของปรัชญาเชนกับศีล 5 ของพุทธปรัชญาเถรวาท เป็นการศึกษาเฉพาะอนุพรต 5 กับศีล 5 เท่านั้น ซึ่งมีข้อเสนอแนะอีกหลายประการ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลไทยและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น ควรนำหลักธรรมทั้งสองนี้ไปสร้างเป็นนโยบายและปลูกฝังให้ในสังคมควรนำหลักอนุพรต 5 (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของคนอื่น และศีล 5 นั้น เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม (4) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ (5) เป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมาโดยเฉพาะหลักศีล 5 ประชาชนที่เป็นพุทธศาสนิกชนทั้งหลายนำไปปฏิบัติในการอยู่กัน ไม่ให้เบียดเบียนชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกันทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

อนุพรต 5 เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นของปรัชญาเชน ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของคฤหัสถ์ คือ (1) ไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิต (2) ไม่พูดเท็จ (3) ไม่ขโมยสิ่งของของผู้อื่น (4) ไม่ประพฤติผิดคู่ครองของผู้อื่น และ (5) ไม่อยากได้ของคนอื่น ส่วนศีล 5 นั้น เป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นในพุทธปรัชญาเถรวาท คือ (1) บุคคลเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ (2) เป็นผู้เว้นขาดจากการลักทรัพย์ (3) เป็นผู้เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกาม 4) เป็นผู้เว้นขาดจากการพูดเท็จ 5) เป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มของมึนเมา คนในสังคมควรนำหลักอนุพรต 5 และศีล 5 โดยเฉพาะศีล 5 ให้พุทธบริษัททั้งหลายนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และไม่ให้เบียดเบียนทำลายชีวิตและทรัพย์สินซึ่งกันและกัน เพราะจะทำให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และเกิดความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นการศึกษาเปรียบเทียบอนุพรต 5 ของปรัชญาเชนกับศีล 5 ของพุทธปรัชญาเถรวาท ถ้าจะมีการศึกษาในครั้งต่อไป เพื่อให้เห็น

ความชัดเจน หรือรายละเอียดข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับหลักจริยศาสตร์ที่นำมาปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา การทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาและการปฏิบัติ โดยการศึกษาในประเด็นที่ยังไม่ได้ศึกษาซึ่งมีหลายประเด็นด้วยกัน ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบอภิปรัชญาในปรัชญาเชนกับอภิปรัชญาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ศึกษาเปรียบเทียบจริยศาสตร์ในปรัชญาเชนกับจริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท
3. ศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุโมกษะในปรัชญาเชนกับบรรลุนิพพานในพุทธปรัชญาเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **ปรัชญาอินเดีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญมี แท่นแก้ว. (2541). **ปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ประยงค์ แสนบุราณ. (2547). **ปรัชญาอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปกำ 2500**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุนทร ณ รังษี. (2545). **ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุดม บัวศรี. (2543). **ปรัชญาศาสนา**. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.